

1 MAART 1911.

AFLEVERING 21.

REDACTIE:

E. HEIMANS, AMSTERDAM,
JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

E. HEIMANS, PL. MUIDERGR. 123, AMSTERDAM.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATRICE:

A. W. L. VERSLUYS-POELMAN,
2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per jaar f 4.80.

IN 'T NOORDEN.

(Vervolg van blz. 390).

IK had net in den trein een mooi Engelsch boekje gelezen, *The Riddle of the Sands*, een verhaal van twee jonge Engelschen, die uit liefhebberij een beetje spionneeren in de Wadden achter de Oost-Friesche eilanden. De tochten door geulen en langs zandbanken bij nacht en nevel worden er zoo heerlijk in geschetst, dat je ondanks vermoedelijke zeeziekte, lust krijgt, om ook eens zulke dingen mee te maken.

En daar zat ik nu opeens midden in. De mist was dichter geworden, we konden geen dertig meter ver zien en moesten letterlijk op den tast den weg vinden. De wadschipper en de knecht staken telkens de voelhorens van de schuit uit, lange vaarboomen, en riepen dan in 't Hoog-Groningsch den kapitein, die aan 't roer stond, allerlei waarheden toe, die ten gevolge hadden, dat de zeilen zwaaiden van bakboord naar stuurboord en weer weerom, tot groot gevaar van de omstanders. Eindelijk waren we bij het gevaarlijke wadje. Zou er genoeg water staan? „Bom” zei de schuit, alsof de kiel op ijzer stiet. Maar er was nog al wind, we schoven voort, een vriendelijke golf hielp een handje, weer bondsden we neer, dat ik haast de punt van mijn tong afbeet, want ik wou juist

wat gaan zeggen, toen nog eens bons, rrraa, kraste het roer over den zandbodem, maar er spatten golfjes tegen de boeg; we waren op het nippertje met een vaartje het wadje gepasseerd.

En toen woei ook meteen de nevel weg. Het Duitsche Borkum met zijn hooge witte hotels en reuzen-vuurtoren zagen we eerder dan ons eigen Rottum,

Zeeraket *Cakile Maritima*.

dat echter een veel mooier eilandje is. Een laag, maar steil duin in het Noordwesten loopt langzaam naar het Zuidoosten af en gaat onmerkbaar over in een eindelooze zandplaat. Midden in 't duin staat 't groote huis van den Voogd, dat veel groter lijkt, dan het werkelijk is; dat komt door de kleinheid van 't eilandje. Die groote ijzeren baken op lange spillebeenen schijnen de wacht te houden over het bedreigde stukje Nederland.

We stuurden regelrecht op Rottum aan, nadat we de vaargeul van de Zuid-oost Lauwers hadden gekruist. De

ondiepte langs de geul wordt aangegeven door berkenstaken met veel takken eraan: een ijl laantje door de waterwoestijn. Ver naar 't westen stond weer een spillebeenbaak, dat was de kaap van de Boschplaat. Veel mosselenbanken vielen droog, ze kwamen als ruggen van zwarte monsters boven de golven. Oostelijk van de Boschplaat blonken lage duintjes, dat was de Noordwest-plaat, die vroeger één is geweest met Rottum. We zeilden eigenlijk in de doorbraak.

Nog tamelijk vroeg stapten we aan wal en we konden bij den Voogd nog genieten van de morgenkoffie, terwijl we afspraakjes maakten voor vogelbezoeken

in 1911. Toen gingen Lucas en ik het eiland rondloopen, maar daar vertel ik later wel eens meer van. We beklommen een van de „Kapen“ en konden toen goed zien, dat het heele eiland door de Noordwesterstormen als 't ware in twee duinenrijen wordt weggeblazen en gevaar loopt, om weer in tweeën te breken, wat men tracht te verhoeden door een paar versterkingsdijkjes. Naar 't Zuidoosten breidt de vlakte zich steeds meer uit.

De plantengroei is tamelijk weelderig, wat wel toegeschreven wordt aan de natuurlijke bemesting met vogeluitwerpselen, doch arm aan soorten, daar zullen de koeien niet vreemd aan zijn, die hier den heelen zomer in groot aantal komen grazen.

Wij liepen den Oostkant langs, daarna het Noordstrand en vonden gelegenheid, om daar een gezelschap Borkumer badgasten te interpeleeren, die juist in een jacht met blinkend witte zeilen waren aangekomen en aan wal gestapt, ofschoon er overal bordjes staan met een strenge waarschuwing tegen het landen. De Duitschers vroegen, waarom dat verboden is, maar ik antwoordde, dat wij op Rottum evengoed onze geheimen hadden, als zij op Borkum. Toen wij hun alsnog genadig vergunden een bezoek aan den Voogd te brengen, werden zij een en al vriendelijkheid en boden ons „ein Grok“ aan, waarvoor wij beleefd bedankten met de mededeeling dat tegenwoordig de meeste Hollanders zoo goed als geheel-onthouders zijn. Toen ging ieder zijns weegs, zij naar het Voogdhuys en wij naar ons schip, want wij hadden andere plannen. Die duintjes op de Noord- Westplaat trokken mij aan.

We hadden nog een uur of vier den tijd, eer we voor den vloed naar Noord-polderzijl terug moesten en besloten nu, ieder zijns weegs te gaan. We zeilden over naar de Plaat, Lucas en Jan landden daar, om op de robbenjacht te gaan, ik ging de verre duintjes verkennen en de schuit stak weer in zee, want de wadschipper wou wel eens graag dat bloemenvisschen meemaken. Over vier uren zouden wij elkaar weer treffen aan de landingsplaats.

Vol verlangen stapte ik naar de heuveltjes en weldra was ik alleen. Van Luccas en zijn vriend was niets te zien, zij maakten van 't lage strandwallekje gebruik om, naar zij meenden ongezien, een troep zeehonden te besluipen, die zich lagen te zonnen op de Noordelijkste punt van de plaat. Nog in de schuit hadden we ze in den kijker duidelijk gezien, ze lagen daar lui en lekker, sommige plat op den rug met hun buik in 't zonnetje en de flapvinnen omhoog.

De zandvlakte, waarover ik voortstapte, was wel zoo goed als volkomen vlak, maar lang niet eentonig. Wind en stroomen houden hier zoo wonderlijk huis, dat men telkens staat voor allerlei verrassingen. Nu eens liep ik over hard, wit zand zonder een enkel schelpje, dan weer kruiste ik een strook van fijn slib, waarin veel schelpen lagen. De wind stuwde lange slierten fijn wit zand over de vlakte en achter elk schelpje ontstond een klein heuveltje. Doch diezelfde wind maalde vóór elk schelpje een kuultje in 't slib, daar viel dan ten slotte het schelpje in en 't kleine bergje er achter, dat men voor den allereersten

oorsprong van een duin zou kunnen houden, werd weggeslagen binnen vijf minuten. Hetzelfde lot trof een breede zandrug, die zich gevormd had achter een begeerenswaardig stuk wrakhout, dat ik moest laten liggen.

Weldra evenwel ontmoette ik echte duintjes in den dop; kleine polletjes tarwebiesgras, die zandkussentjes vasthielden van een paar centimeter hoog. Ook deze waren aan de loefzijde door den wind beknabbeld, maar diep kon hij niet doordringen, want overal stuitte hij op een dicht vlechtwerk van wortelstokken en spruiten en worteltjes, die hun zandkorrels, waar ze mee vergroeid waren, met groote taaheid vasthielden. Op een plek had de wind, geholpen

Duintjes op de Noordwestplaat.

door het water, een groote overwinning behaald; de tarwegraspol was haast geheel ontbloot en nu kon je goed zien, wat een enorm aantal uitloopers één zoo'n plant naar alle zijden uitzendt. De zaak was daar achter nog lang niet verloren, met een beetje geluk krijgt de plant nog wel wat zand over zich heen en als 't dan een paar dagen stil blijft, liefst met wat vocht, dan spruiten worteltjes uit alle knopen en 't zand ligt weer voor een poosje vast.

Naarmate ik naderde, bleken de heuveltjes vrij hoog te zijn, de hoogste wel vier meter boven de zandbank zelf. Ze waren dicht begroeid met tarwebiesgras in de laagte en met de mooie blauwe zandhaver in de hoogte. Langs den Noordrand, eigenlijk nog op 't strand, stonden ook een paar plekken van

zeepostelein (*Ammadenia peploides*), ook een heel beste zandbinder. In de geulen tusschen de heuveltjes (aan de steile kale hellingen kon je zien, dat bij stormvloed daar de zee door sist) stonden prachtig te bloeien, mooie groote sappige zeegroene planten in een wolk van bleek lila bloempjes, de zeeraket in al zijn glorie. Ik had nog nooit zulke mooie zeeraket gezien.

Doch de aandacht werd weer gevergd voor andere zaken. Nog voor dat ik de heuveltjes bereikt had, waren een paar mooie, groote zilvermeeuwen mij tegemoet gevlogen met luid misbaar. Zouden die nog jongen hebben? 't Was al in de tweede helft van Augustus. Ik stap op de hoogere heuveltjes aan en jawel, in de luwte van de blauwe zandhaver vind ik overal verlaten nesten van zilvermeeuwen, vierendertig in 't geheel, en op één ervan ligt een dood groot donsjong, met stijve, rechte beenen.

Hij was nog niet lang dood, want er was nog geen spoor van ontbinding te bespeuren en er lag ook nog een gaaf krabbetje bij hem, dat zijn ouders hem hadden gebracht. 't Was nog al een triestig tooneel, die verlaten stad met dat eene doode meeuwtje.

Die meeuwen hadden daar voornamelijk geleefd van krabben; er lagen krabbenpanters en pooten bij duizenden en zeer duidelijk viel hier in 't oog, dat de vestiging van een meeuwenkolonie een zegen is voor jonge duintjes, want die vogels verbeteren er den grond met kalk en guano! Bovendien hadden ze van de visschers een pluimpje verdiend, want wat die krabben aan vischeieren en vischbroed vernielen, is ongelooftelijk.

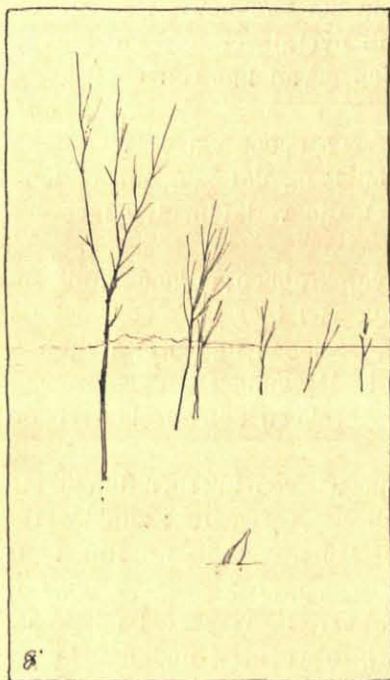
En nu kwam in al deze barheid en ernst opeens een allerbeminnelijkste afwisseling. Een klein bruingeel vogeltje hipte uit het tarwegras; zijn zwarte blinkende pootjes staken af tegen het witte zand. Eerst wist ik waarlijk niet, wat ik zag, maar weldra herkende ik mijn parkvogeltje, mijn boschvogeltje, een doodgewone tjiftjaf. Dat maakte mij eerst recht wakker. Ik verschool mij in de strandhaver op het hoogste heuveltje en bleef rustig afwachten met den kijker bij de hand.

Wel, het krioelde daar van tjiftjafjes, allemaal mooie gave vogeltjes, goed in de veertjes, hoogstwaarschijnlijk allemaal jongen. Ze maakten jacht op vliegen tusschen den rommel van de meeuwenstad, in het aanspoelsel, dat hooge vloedden gebracht hadden tot dicht aan den voet van de duintjes en waarin de strandvlieg *Adora aestuum* altijd wat te doen heeft. Anderen weer zaten stil in de luwte van graspollen, met elkaar waren er een stuk of veertig: een reisgezelschap van vroege najaarstrekkers. Lang zouden ze op de Plaat niet toeven, want daar was nergens zoet water, daarvoor is het duinengroepje nog niet groot genoeg. Eigenlijk begreep ik in 't geheel niet, waarom ze niet veel liever op Rottum rustten, maar die vogels doen ook allerlei dingen, waar wij met ons menscheijk verstand de redelijkheid niet van kunnen inzien.

Intusschen was ik niet weinig in mijn schik en toen ik ook nog een gezelschap van een half dozijn tapuitjes ontdekte, maakte ik al dadelijk het plan om in

een volgend jaar eens een Augustusweek op deze plaats door te brengen, om wat gegevens te verzamelen aangaande den nog zoo onvolledig bekenden zomertrek.

Onze Waddeneilanden zijn daarvoor de aangewezen plaats en de groote vacantie is er de beste tijd voor. Misschien is het wel wat al te Robinsonachtig, om in een tent te gaan huizen op Westplaat, Boschplaat of Simonszand en zal 't evengoed de moeite loonen, als je de wacht betreft op de Oostpunt van het een of ander van de Waddeneilanden, dan heb je altijd een gastvrij dorp in de buurt voor nachtverblijf.

Zeeraket op zee.

Het komt er op aan, om in een bepaald gebied zoo nauwkeurig mogelijk de vogelbeweging waar te nemen, aantekening houdend niet alleen van 't aantal en de soort der vogels, maar ook van weersgesteldheid en windrichting. Een paar Engelsche onderzoekers hebben een paar jaar geleden dergelijke waarnemingen gedaan op de Schorren achter de Eendracht op Texel, doch ze waren te laat in den tijd; je moet met dergelijke waarnemingen eigenlijk al beginnen in Juli. Hier valt voor onze vogelvrienden nog veel dankbaar werk te verrichten.

Op den terugweg hield ik mij nog even op bij de Zeeraket, mij afvragend of ook zij soms hun reusachtige ontwikkeling hadden te danken aan de meeuwenguano. In elk geval deden zij ook alweer prachtig dienst als vangschermen voor stuifzand en waren zij aardig bezig, om de geulen, waarin zij groeiden, af te dammen. Hoe kwamen die planten daar? Ook dat was gemakkelijk te zien. 't Zijn éénjarige planten, dus ze moeten elk voorjaar

opkomen uit zaad, ze rijpen hun vruchten in den zomer en sterven af in den winter; ik heb ze nog wel in November bloeiend gevonden.

Deze Noordwestplaters nu bloeiden nog volop en zij hadden ook al rijpe vruchten, zelfs waren er al afgevallen en die vertelden meteen de heele historie.

De zeeraket is een van de kruisbloemen, waarvan de houw niet openspringt met twee kleppen, maar die in stukken uiteenvalt en ieder stuk omsluit dan één zaad. De vruchten van mijn planten nu bestonden uit twee leden, maar alleen het eindlid bevatte een zaad. Het leek zoo sprekend op een puntboei, dat ik er dadelijk een handje vol van meenam en bij de eerste plas de beste probeerde ik, of ze wilden drijven, en dat ging opperbest. Ze dreven half uit 't water en lagen net als een boei, waar stroom langs gaat.

En ze kunnen lang blijven drijven ook. De opperhuid is dik en vettig, daaronder komen een paar lagen steunweefsel, daaronder een zeer dikke laag luchtcellen en dan volgt de zachte weefsellaag, die het groote zaad omgeeft: allemaal prachtige aanpassingen aan het avontuurlijk bestaan van strandplant. Wie weet hoeveel honderden van die vruchtbrokken op 't oogenblik door de hooge voorjaarsstormvloeden in de duingebultjes worden geworpen. Straks ontkiemt het groote zaad, het splitst zijn drijfpakje, heeft reserve-voedsel genoeg, om vlug diep te wortelen in 't zand en kan in Mei al prachtig bloeien. Een heerlijke plant, dubbel en dwars waard, om eens uitvoerig bestudeerd te worden.

Intusschen begon de plaat te blinken, het vloedwater kwam langzaam en geregeld voortschuifelen over de schelpjes, zonder kabbeling of rimpel. Ik had nog een heel eind enkeldiep door 't water te stappen, eer ik aan de vlet kwam, die ons aan een steil randje wachtte. Het bleek, dat ik nog het voordeelgigst uit geweest was; de robben, zoo lui en zoo speelsch als ze waren, hadden zich door Lucas niet laten verschalken en de bloemenvisscher had met de draadpunten van zijn vangboom niets anders opgeharkt dan een half-vergaan eindje touw. Zou de „zeebloem” ook doodgevischt kunnen worden?

Nu dreven we over een bijna effen zee voor den vloed naar huis. In 't eerst dreven veel meeuwenfamilies met ons mee, allemaal zilvermeeuwen. Aller-aardigst was het, om te zien, hoe elk gezin een geheel bleef vormen, vader en moeder op de flanken, allebei nog met sneeuw witte koppen, de jongen in 't midden, de meeste nog met korte wieken en in 't donkere jeugdons. Ze werden ook nog vlijtig door de ouden gevoerd. Later kwam er een zacht koeltje, toen zeilden we heerlijk door een zijtak van de Lauwers, die met berketakken bebaakt was. Alle banken waren nu onder water, achter ons zagen we Borkum, Rottum, mijn duintjes van de Westplaat en de kaap van de Boschplaat, voor ons werd gaandeweg zichtbaar de Groningerdijk met flauwe silhouetten van daken en boomen er achter.

Haast bij iederen berketak lag een rob, maar niet een liet zich schieten en ik beschouwde Lucas' kanonnade dan ook hoofdzakelijk als een soort van eeresalut, dat wij brachten aan de vacantie en aan onze onvergelykelijke Waddenwereld.

JAC. P. TH.

Vlaamsche Gaai. — In verband met het berichtje van P. in het 1e Nov. nummer, over *Vl. Gaaien* het volgende: Ook in de nabijheid v. d. Beemster en te Bovenkarspel zijn een paar *Vl. gaaien* waargenomen (begin Nov. ongeveer). Een landbouwer — een dikke vijftiger — had ze nog nooit in de streek gezien en zag ze daar nu voor 't eerst, ofschoon hij van z'n jeugd af altijd buitenshuis werkzaam is geweest.

Nog wat anders. Met de Kerstvacantie zag ik voortdurend spreeuwen, kieviten en een paar maal reigers. De tijd, dat een onderwijzer aan z'n leerlingen een kwartje durfde uitloven als ze hier — 't was winter — een spreeuw konden toonen (hij verloor 't) ligt reeds een 15 tal jaar achter ons. Spreeuwen schijnen al meer en meer te acclimatiseeren, maar kieviten en reigers? Kunt u daar ook iets over zeggen?

Naast de beslist zwarte lijster tref ik veel een grijs muurkleurige soort aan. Is dit een ander soort, een geslachtsverschil, een leeftijdsverschil?

's-Gravenhage.

P. HANNEMA.